

Mətanət OSMANLI
“Kitabxana resursları və
informasiya axtarış sistemləri”
kafedrasının magistri

MÜSTƏQİLLİK İLLƏRİNDƏ RESPUBLİKA ELMİ PEDAQOJİ KİTABXANASINDA SƏNƏD-İNFÖRMASİYA FONDUNUN KOMPLEKTLƏŞDİRİLMƏSİ

Açar sözlər: *Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, kitabxana fondu, fondun komplektləşdirilməsi*

Ключевое слово: *Республиканской Научной Педагогической Библиотека, библиотечный фонд, комплектование фонда*

Keywords: *Republican Scientific Pedagogical Library, library fund, fund acquisition*

Kitabxana fondunun yaranması obyektiv olaraq mədəni inkişafın gedişi prosesi ilə müəyyən edilir. Bəşəri təcrübənin yeni nəsillərə çatdırılması və mühafizə edilməsi son illərdə ümumiləşdirici “sənəd” adlandırılan informasiya anlayışının yaradılmasına gətirib çıxarmışdır. Bu anlayış latınca “doceo” sözündən yaranmış və mənaca nəyinsə maddi əsası haqqında məlumat vermək deməkdir. Deməli sənəd-informasiya xarakteri daşıyır.

Elmin varlığını, inkişafını təmin edən ən mühüm amillərdən biri onun sənəd-informasiya sərvətidir. Müasir dövrdə hər bir cəmiyyətin elminin səviyyəsini xarakterizə edən əsas göstəricilərdən biri onun informasiya ehtiyatları və bu informasiyanı toplayıb mühafizə edən kitabxanalarıdır. Kitabxanalar informasiya resurslarının toplanıb mühafizə edildiyi, elm, informasiya mərkəzi kimi cəmiyyətin formalaşmasında özünəməxsus yeri olan müəssisədir.

Sənəd-informasiya fondu ayrı-ayrı kitabxanaların sadəcə formal birləşməsi deyil. O, düşünülmüş, planlı və elmi şəkildə seçilmiş zəngin kitab sərvətindən ibarətdir. “Kitabxana işi haqqında” Qanunda bele deyilir: “Kitabxana fəaliyyətinin əsas istiqamətləri sənəd-informasiya fondlarının formalaşmasından, mühafizəsindən və bu materialların hüquqi və fiziki şəxslərə istifadəyə verilməsindən, kitabxanalarda toplanıb saxlanan informasiya mübadiləsinə imkan verən vahid informasiya məkanının yaradılmasından ibarətdir (1,17)”.

Qanunda ilk olaraq kitabxana fondunun formalaşması göstərilir. Bu da

təsadüfi deyildir. Belə ki, formalaşma anlayışı altında kitabxana fondunun yaradılması, müntəzəm inkişafı və istifadə edilməsi nəzərdə tutulur. Məhz buna görə də kitabxana fondunun bütün xarakterik cəhətləri bilavasitə onun formalaşması prosesində müəyyənləşir. Belə ki, formalaşma prosesində istər fondun komplektləşdirmə keyfiyyətinin və istərsə də həcm səviyyəsinin gələcəkdə nəzərə alınması bilavasitə kitabxana fəaliyyətinin tənzimləşdirilməsi və inkişafı ilə bağlıdır.

Kitabxana fondunun formalaşması problemi bütün fondşünaşların, kitabxanaçıların diqqətini cəlb etmiş, bir sıra dəyərli fikirlər, elmi tövsiyyələr, mühüm praktiki və nəzəri mülahizələr irəli sürülmüşlər. Kitabxana fondunun formalaşması anlayışı 1960-cı illərin axırlarında görkəmli kitabxanaşünaş Y.V. Qriqoryev tərəfindən irəli sürülmüşdür. Hələ Y.V. Qriqoryevə qədər L.B.Xavkina qeyd edirdi ki, kitabxananın komplektləşdirilməsi mütaliə rəhbərliyinin əsasını təşkil edir (4, 14).

Sənəd-informasiya fondunun komplektləşdirilməsi kitabxana proseslərindən ən mühümüdür. Komplektləşdirmə termini kitabxana təcrübəsinə XX əsrin əvvəllərindən geniş surətdə daxil olmuşdur. O, latın sözü olub “dolğun” deməkdir. Komplektləşdirmə kitabxananın vəzifəsi, tipi, profili və oxucularının maraq və sorğularına uyğun olaraq fondun çap əsərləri və digər sənədlərlərlə planlı və müntəzəm surətdə tamamlanması və eyni zamanda öz aktuallığını itirmiş materiallardan təmizlənməsi deməkdir.

Kitabxana fondunun formalaşmasının tərkib hissəsi kimi komplektləşdirmənin əhəmiyyəti təkcə formalaşma prosesini praktiki müəyyənləşdirməklə kifayətlənmir, bütün kitabxana fəaliyyətinin əsasını təşkil edir.

Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası müstəqillik illərində öz fəaliyyətini ən çox sənəd-informasiya fondunun komplektləşdirilməsinə yönəlmişdir. Hazırda REPK-da sənəd-informasiya fondunun formalaşmasında komplektləşdirmənin aşağıdakı növlərindən istifadə edilir:

- Cari komplektləşdirmə;
- Retrospektiv komplektləşdirmə;
- Rekomplektləşdirmə.

Cari komplektləşdirmə - kitabxana fondunun yeni ədəbiyyatla (son 1-2 il ərzində nəşr olunmuş) planlı və müntəzəm surətdə tamamlanması deməkdir. Cari komplektləşdirmə prosesində alınan ədəbiyyat bir qayda olaraq ən yeni aktual nəşrlərdən ibarət olur və oxucularda xüsusi maraq doğurur.

Retrospektiv komplektləşdirmə - kitabxana fondunun keçmiş illərdə buraxılmış nəşrlərlə və ya onların əlavə nüsxələri ilə tamamlanması deməkdir. Retrospektiv komplektləşdirmə əksər hallarda cari komplektləşdirmə zamanı bir sıra nəşrlərin alınmasının mümkün olmaması, nəzərdən qaçırılması və ya lazımı nüsxələrdə alınmaması nəticəsində, həmçinin də kitabların müxtəlif

səbəblərdən (Oxucular tərəfindən itirilməsi, korlanması və s.) istifadə üçün yararsız hala düşməsi ilə əlaqədar olaraq fondada yaranan boşluqları aradan qadırmaq məqsədi ilə həyata keçirilir (3, 140).

Rekomplektləşdirmə - yenidən komplektləşdirmə - kitabxana fondunun öz aktuallığını itirmiş və ya müvafiq fond üçün əhəmiyyəti olmayan nəşrlərdən təmizlənməsi deməkdir.

Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasında da komplektləşdirmə formalarının ən mühüm sahələrindən birini sənəd-informasiya fondunun yeni kitablarla təchiz edilməsi, yəni cari komplektləşdirmə təşkil edir. Yeni ədəbiyyat oxucu sorğularının təmin edilməsində, fondun formalaşmasında bütün sahələr üzrə ən mühüm sorğuların öyrənilməsində cari komplektləşdirmənin səmərəliləşdirilməsində əsas rol oynayır.

Məlumdur ki, kitabxananın fəaliyyətinin müəyyən edilməsində fondun zənginliyi müstəsna rol oynayır. Fondun dinamikliyi onun komplektləşdirilməsi ilə sıx surətdə bağlıdır. Burada əsas aparıcı amil yeni ədəbiyyatın alınmasıdır. Cari və retrospektiv nəşrlər kitabxanalara müxtəlif yollarla daxil olur. Keçmişdə nəşr olunmuş ədəbiyyat kitabxanaya yeni daxil olursa, o, yenə də “Yeni kitablar” kimi qiymətləndirilir. Kitabxananın yeni aldığı ədəbiyyatı operativ surətdə oxucuya yaxınlaşdırmaqda əyani təbliğatdan – “Yeni kitablar” üsulundan geniş şəkildə istifadə olunur.

REPK “Yeni kitablar” ın geniş, əhatəli informasiyasının cari biblioqrafik göstəricilərdə təsvir etmişdir. Məkan və zaman baxımından bunun coğrafiyası –təbliğ obyektini çox genişdir. Ölkənin respublika əhəmiyyətli elmi və xüsusi kitabxanalarında bundan müxtəlif cür istifadə edilmiş və edilməkdədir.

Lakin Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının “Yeni kitablar” seriyası ilə hazırladığı və çap etdirdiyi cari biblioqrafik göstəricilərin başqa kitabxanaların nəşr etdirdikləri göstəricilərlə ümumi cəhətləri olsa da, öyrəniləsi və tədqiq ediləsi fərqli tərəfləri də az deyildir.

Tərtib edilmiş göstəricilər həm tarixilik, həm də kitabxananın soraq-məlumat aparatının və zəngin fondunun məzmunu və dinamik inkişafı haqqında tutarlı məlumat vermək baxımından əhəmiyyətlidir. Burada sistemlilik işin ümumi ahəngini və istiqamətini həll edir. Ölkə üzrə geniş oxucu kütləsinin maraq və sorğularının təminatında kitabxananın yeddi il ərzində hazırlayıb, “Yeni kitablar. Xalq maarifi. Pedaqogika. Pedaqoji elmlər” seriyası ilə nəşr etdirdiyi göstəricilər mühüm yer tutur. Bu göstəricilər sahəvi xarakter daşsa da, məzmun cəhətdən geniş və əhatəlidir. Azərbaycan və rus dillərində birgə buraxılan cari biblioqrafik göstərici Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının fondunun inkişaf və məzmunu haqqında oxuculara zəngin və maraqlı məlumat verir.

Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası kitabxanadakı mövcud ədəbiyyat haqqında müntəzəm olaraq buraxılan cari biblioqrafik göstəriciləri

respublikanın bütün bölgələrinə -80 rayon və şəhər təhsil şöbələrinin metodkabinetlərinin kitabxanalarına göndərmiş, həmçinin bu regionlarda işləyən yaradıcılıq və təhsil ocaqlarında çalışan pedaqoji kollektivlərə çatdırmışdır (6). Məlumdur ki, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının sənəd-informasiya fondunun istifadəçiləri təhsil alan tələbələr, müəllim heyəti və ümumiyyətlə təhsil sahəsində çalışan oxuculardır. Belə bir oxucu kontingentinə səmərəli xidmət göstərilməsində, fondun komplektləşdirilməsində REPK-da fəaliyyət göstərən “Elmi komplektləşdirmə, kitabışləmə, kataloqlaşdırma və kitab mübadiləsi” şöbəsi və orada çalışan işçilərin xüsusi rolu vardır. Onu da qeyd edək ki, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasında hazırda beş müstəqil şöbə fəaliyyət göstərir:

1. ”Elmi komplektləşdirmə, kitabışləmə, kataloqlaşdırma və kitab mübadiləsi”

2. “Elmi- informasiya və biblioqrafiya”

3. “Oxuculara xidmət və abonoment”

4. “Elmi-metodik və təhlil”

5. “Yeni informasiya texnologiyaları”

Sadalanan şöbələrin hər biri kitabxananın ayrı-ayrı işlərini icra edirlər. Lakin informasiya mənbələrinin axtarılıb tapılmasında əsas işi Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının “Elmi komplektləşdirmə, kitabışləmə və kitab mübadiləsi” şöbəsi görür.

Kitabxana fondunun formalaşması və komplektləşdirilməsindən danışarkən kitabxanaçı şəxsiyyətini mütləq qeyd etmək lazımdır. Belə ki, kitabxana fondunun formalaşmasında kitabxanaçı şəxsiyyəti həlledici rol oynayır. O, bütün kitabxana işinin məzmunca zənginləşməsində və səmərəli idarə edilməsində mühüm yer tutur. Məhz heç təsadüfi deyildir ki, “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda (14 mart 1999-cu il) kitabxanaçının fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilmişdir. Qanunda deyilir: “Kitabxanaçılar oxucuların mədəniyyət təsisatları və mədəni sərəvətlərindən istifadə etmək hüquqlarını, habelə məlumat əldə etmək azadlığını təmin etməli, onların kitabxana fondlarından tam istifadə edilməsi üçün hər cür şərait yaradılmalıdır” (1). Qanunda irəli sürülən müddəalarda kitabxanaçılar qarşısında çox ciddi vəzifələr qoyur, fondun idarəetmə perspektivlərini, prinsiplərini müəyyənləşdirir. Bu prinsiplər fondun dolğunluğunu yaratmaq, istifadəetmə optimallığını təkmilləşdirmək problemlərinin həlli ilə üzvi surətdə bağlıdır.

Burada fondun idarə edilməsində kitabxanaçı-komplektləşdiricinin rolu xüsusilə nəzərə çarpır. Fondşünas konkret faktlar əsasında (kitabxana fondunun dövriyyəsi, sənədlərin oxunuşu, kitab təminatı) fonda rəhbərliyin əsas inkişaf perspektivlərini müəyyənləşir. Bu göstəricilərin müqayisəli təhlili prosesində kitabxanaçı fonda rəhbərliyi tənzimləşdirir, istifadəsini

səmərələşdirir, sənədlərin komplektləşdirmə keyfiyyətini yüksəldir. Məhz buna görə də hər bir kitabxanaçı-komplektləşdirici bu göstəricilər haqqında tam təsəvvürə malik olmalıdır. Əks təqdirdə fondun idarə olunmasını lazımi səviyyədə təmin etmək olmaz (5, 107).

Komplektləşdirmə hər şeydən əvvəl sosial-siyasi, iqtisadi, mədəni və eləcə də oxucu profilinə xidmət edən kartotekalara isnad edir. Həmin kartotekalarda kitabxananın xidmət etdiyi tipindən asılı olmayaraq müəssisələr, sənaye, elm, mədəniyyət sahələri haqqında məlumatlar əks olunur. Kartotekalarda sadəcə olaraq idarə və müəssisələrin adları deyil, habelə onların xüsusiyyətləri göstərilir. Məsələn: orta məktəbi xarakterizə etmək üçün müxtəlif sinif şagirdlərinin sayını, fakultativ mövzuları, ixtisas yönümünü, məktəb kitabxana fondunun həcmi bilmək lazımdır. Qeyd etmək lazımdır ki, kartotekalar hər il korrektura edilir.

Kitabxanaçı-komplektləşdirici kartotekaların köməkliyi ilə bibliografik vəsaitlər və ya əyani surətdə istifadə olunan nəşrləri planlaşdıran sənədlərin çeşidləri ilə tanış olur. Sonra fondun təchizi nəzərdə tutulan mənbələr müəyyənləşdirilir, lazımi sənədlər seçilir, sifariş verir və əldə edilir. O, xarici aləmdə baş verən dəyişikliklərin təsiri altında ilkin seçmənin mövzusunı dəqiqləşdirir, fondu çatışmayan sənədlərlə tamamlayır və fondun profilinə uyğun gəlməyən sənədlərdən təmizləyir.

Komplektləşdirmənin bütün növlərində bibliografik vəsaitlərə müraciət edilir. Sifariş edilən ədəbiyyatın alınmasına nəzarət etmək məqsədi ilə təxmini və cari sifarişlər kartotekası tərtib olunur. Həmin kartoteka ədəbiyyatın sifarişi üzrə texnoloji işi və ədəbiyyatın beynəlxalq standart nömrəsindən istifadə etmə kartotekasının tərtibini əsaslandırır. O, özündə bütün bibliografik qeydləri əvəz edir, avtomatlaşdırma əməliyyatlarının miqdar hesablamaların və s. həyata keçirilməsi üçün faydalıdır.

Respublika Elmi pedaqoji Kitabxanasının “Elmi komplektləşdirmə, kitabışləmə, kataloqlaşdırma və kitab mübadiləsi” şöbəsinin işçiləri kitabxananın sənəd-informasiya fondunun komplektləşdirilməsinə diqqət yetirirlər və nəzəri cəhətdən fondun komplektləşdirilməsini dörd mərhələdə həyata keçirirlər:

1. Hazırlıq adlı birinci mərhələdə sənəd-informasiya fondunun öyrənilməsinin ardıcılıq vaxtı, işin aparıcıları müəyyənləşdirilir və uçot sənədləri dəqiqləşdirilir;

2. İkinci mərhələdə kitabxana fondunun mövcud bölmələrinin tərkibi, həcmi, istifadə etmə xarakteri öyrənilir;

3. Üçüncü mərhələdə sənəd-informasiya fondunun öyrənilməsi prosesində əldə edilən məlumatlar işlənir və təhlil edilir;

4. Dördüncü mərhələdə kitabxananın qəbul etdiyi qərarların həyata keçirilməsi nəzərə alınır.

Tədqiqatın aparıldığı bu iyirmi ilin ilk on illiyinə nəzər saldıqda aydın olur ki, bu dövrlərdə respublikanın bütün kitabxanalarında və o cümlədən də Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının komplektləşdirilməsində çox böyük çətinliklər var idi. Bu çətinliklər ilk növbədə ölkədə gedən siyasi vəziyyət ilə bağlı idi. Komplektləşdirmənin zəif olmasının digər mühüm səbəbi maliyyə çətinliyi ilə bağlı idi.

Məhs H.Əliyevin hakimiyyətə yenidən gəlməsi dövlətçiliyimizlə yanaşı Azərbaycan elmini, mədəniyyətini, təhsilini də dağılmaqdan və məhv olmaqdan xilas etdi.

Bu dövrün çətinliklərinə baxmayaraq REPK bu illərdə kitabxana bir sıra elmi-metodik vəsaitlər, göstəricilər nəşr etdirmişdir ki, bunlardan “Siyasi aktuallığını itirmiş və məzmunca köhnəlmiş nəşr və materialların kitabxana və məlumat-informasiya fondlarından çıxarılması haqqında təlimat” (1992), “Akademik Mehdi Mehdiyevlənin bibliografiyası” (1992) və s. misal göstərmək olar.

Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası 1993-cü ildə latın qrafikalı əlifba ilə “İki rəqəmli cədvəl” in ilk variantını hazırlamışdır. “Kiçik yaşlı məktəblilərdə müəllimlərin mədəniyyətinin formalaşdırılması: işin məzmununu və prinsipləri”, 1985-ci ildə çap olunmuş “Məktəb kitabxanası işinin planlaşdırılması” vəsaiti günün tələblərinə uyğun olaraq yenidən işlənərək 1993-cü ildə yenidən çap olunmuşdur. “Kitabxana fondunun və kataloqlarının təşkili”, “Məktəblilərə kitabxana xidməti və ədəbiyyat təbliği”, “Validəynlərlə iş”, “Kitabxana şurası”, “Kitabxana işçilərinin ideya siyasi səviyyəsinin yüksəldilməsi və ixtisasının artırılması ” kimi metodik vəsaitlər də çap olunaraq kitabxanaya paylanmışdır (6).

Bu illərdə REPK-a əməkdaşlarının kitabxana ilə təhsilin əlaqəsinə dair bir sıra məqalələri “Azərbaycan müəllimi” və “Təhsil ” qəzetlərində nəşr olunmuşdur.

Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının komplektləşdirmə mənbələrini aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar.

- Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
- Müxtəlif xarici səfirliklər
- Xarici səfirliklərin yerli nümayəndəlikləri
- Müxtəlif şəxslərin hədiyyələri
- Kitabxanalararası abonent

Həmişə bir kitabxananın komplektləşdirmə göstəricilərinin statistik məlumatlarını öyrənmək üçün həmin kitabxananın illik hesabatlarını nəzərdən keçirmək lazımdır. Məhz bu səbəbdəndir ki, elmi işin əsasını statistik məlumatlar təşkil edir.

Cədvəl 1

İLLƏR	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Kitab	113	125	133	145	156	170	206	332	404	500
Qəzet	12	17	21	31	33	50	50	66	69	84
Jurnal	13	11	15	15	20	18	18	27	30	30

Qeyd etmək lazımdır ki, cədvəldə verilən statistik məlumatlar sənədlərin nüsxələrinin sayını göstərir. Cədvələ birə nəzər salaq. Cədvəldə göstərilən statistik məlumatlardan görünür ki, 1991-ci ildən 1997-ci ilə qədər kitabxana fondunun komplektləşdirilməsi zəif olmuşdur. Alınan ədəbiyyatın da 90%-i rus dilində idi.

Aşağıdakı cədvəldə Respublika Elmi-Pedaqoji Kitabxanasının sənəd-informasiya fondunun 2001-2010-cu illərdə komplektləşdirmə mənbələri verilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu statistik göstəricilər kitabxananın illik hesabatlarına əsasən cədvəl şəklində qeyd edilmişdir.

Cədvəl 2

İLLƏR	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kitab	995	1096	650	1440	795	----	832	665	612	622
Qəzet	135	120	428	429	1085	60	692	700	795	851
Jurnal	32	27	98	98	132	10	144	150	170	194

Cədvəl 2-də verilən statistik məlumatlardan hər hansı bir ilin göstəricilərini götürək və onun komplektləşdirmə göstəricilərini göstərek. Misal olaraq 2002-ci ilin məlumatlarına baxaq.

Cədvəldən görüldüyü kimi 2002-ci ildə kitabxanaya 1096 nüsxə kitab daxil olub. Kitabxananın hesabatlarına əsaslanaraq demək olar ki, bu kitablardan 493 nüsxəsi Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən pulsuz olaraq verilmişdir. Verilən ədəbiyyat müxtəlif elm sahələrini əhatə edir. O cümlədən buraya ictimai-siyasi, pedaqoji, metodiki, elmi ədəbiyyat daxildir. Kitabxananın daimi əməkdaşlıq etdiyi “Aslan” firmasından 571 nüsxə kitab alınmışdır ki, onlardan 77 nüsxə azərbaycan dilində, 494 nüsxə rus dilində alınan kitablardır. 2002-ci ildə kitabxanaya bağışlanan kitablardan da az olmamışdır. Bakı Dövlət Universitetinin professoru Abuzər Xələfovun bağışladığı kitabları xüsusi qeyd etmək lazımdır. Professor müəllifi olduğu kitabların 42 nüsxəsini kitabxanaya hədiyyə etmişdir. Bundan əlavə kitabxanaya ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən 93 nüsxə, “İnam” plüralizm mərkəzindən 10 nüsxə, “Tutu” məşğuliyyət mərkəzi tərəfindən 8 nüsxə, Müəllimlər İnstitutu tərəfindən 14 nüsxə, Prezident Aparatı tərəfindən 40

nüsxə kitab bağışlanmışdır. Mübadilə yolu ilə İqtisad Universitetinin kitabxanasından 132 nüsxə kitab əldə edilmişdir (6).

Statistik hesablamalardan görüldüyü kimi 2002-ci ildə kitabxana o biri illərə nisbətən daha çox ədəbiyyat almışdır. Bu il kitabxananın dövrü nəşrlərlə komplektləşdirilməsi də təqdirəlayiqdir. Belə ki kitabxana 2002-ci ildə 120 nüsxə qəzet, 27 nüsxə jurnal ala bilmişdir.

Cədvəldən də görüldüyü kimi kitabxananın köçürülməsi ilə əlaqədar olaraq 2006-cı ildə REPK-nın komplektləşdirmə mənbələri də hədsiz dərəcədə zəifləmişdir. Lakin kitabxana bu çətinliyi də qarşından gələn ildə həll etməyə müvəffəq olmuşdur. Bununla yanaşı 2007-ci ildə kitabxanaya daxil olan ədəbiyyatın miqdarı da xeyli artmışdır.

2007-ci il bütün kitabxananın, eləcə də komplektləşdirmə şöbəsinin ən səmərəli və məhsuldar ili olmuşdur. Kitabxananın rus fondunun Universal Onluq Təsnifatla (UOT) işləyib qurtarmışdır. Eləcə də xarici fondun yarı hissəsi UOT-la işənmişdir.

2007-ci ildə REPK-nın komplektləşdirmə mənbələri daha rəngarəng olmuşdur. Bunlara Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Maddi-Texniki Təchizat idarəsi, Xəzər Universiteti, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi BMT-nin İnkişaf Proqramı və BMT-nin əhali fondu, BMT-nin əhali fondu və eləcə də ayrı-ayrı şəxslər tərəfindən hədiyyələr daxildir.

REPK-a bu illərdə fondunu formalaşdırıb, təkmilləşdirməklə, geniş oxucu kütləsinə kitabxana informasiya xidməti göstərməklə yanaşı təhsil kitabxanalarının elmi metodik mərkəzi kimi də böyük fəaliyyət göstərmişdir. Kitabxana müstəqillik illərində oxuculara xidmət işini ön plana çəkmiş pedaqoji ədəbiyyatın təbliği ilə yanaşı, müstəqilliyimizə, milli ideologiyamıza, Azərbaycan tarixinə, soy kökümüzə, xalqımızın mədəniyyətinə, vətənpərvərlik tərbiyyəsinə, hüquqi biliklərinin artmasına dair ədəbiyyat təbliğini ön plana çəkmişdir. Məhs buna görədir ki kitabxananın oxucularının sayı çoxalmış, kitab verilişi daim artmışdır.

REPK-a respublika əhəmiyyətli elmi kitabxana statusuna malik olduğu, təhsil problemlərinə dair aparılan elmi tədqiqat işlərinə xidmət etdiyi üçün böyük audiovizual və dövrü mətbuat fonduna malikdir və dövrün tələblərinə cavab vermək üçün bu fondu daim təkmilləşdirir. Bundan başqa kitabxananın fondunda avtoreferatlar, dissertasiyalar, pedaqogika və psixologiya sahələrinə aid elmi tədqiqat hesabatları, mikrolentlər, mikrofişlər saxlanılır. Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası eyni zamanda hüquqi biliklərin artmasına dair ədəbiyyatları əldə etmiş və xüsusi bölmə yaratmışdır.

Respublikamızda kitabxanaların vəziyyəti, problemləri həmişə dövlətimizin nəzarətində olmuş və bu sahənin inkişafı üçün lazımı sərəncamlar verilmişdir.

2002-ci ilin aprel ayında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin katibliyi tərəfindən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab Heydər Əliyevin tapşırığı ilə 17 adda 34 nüsxə kitab hədiyyə olaraq Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasına verilmişdir.

2002-ci il həqiqətən REPK üçün mühüm dəyişikliklər ili olmuşdur. Belə ki, Təhsil Nazirinin 03.05.2002-ci il 424 nömrəli əmrinə əsasən REPK-nın “Əsasnamə” si dəyişilmiş, yeni “Nizamnamə” hazırlanmış və Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmişdir.

2002-ci ilin yadda qalan hadisələrindən biri də Dünya bankının nümayəndələri kitabxananın fəaliyyəti ilə yaxından tanış olması idi. Kitabxananın əməkdaşları “REPK-nın fəaliyyətini təmin edəcək zəruri ehtiyacları” haqqında sənəd hazırlayıb Dünya Bankının beynəlxalq məsləhətçisi xanım Ksyu Diyə təqdim etmişlər. Təəssüflər olsun ki, bu sənədin heç bir nəticəsi olmamışdır.

Müasir şəraitdə dövlət bütün kitabxanaları yeni ədəbiyyatla təmin etmək, kitabxana fondlarını zənginləşdirmək üçün ardıcıl tədbirlər həyata keçirir. Belə tədbirlər içərisində kütləvi kitabxanaların və məktəb kitabxanalarının pulsuz olaraq latın qrafikası ilə çap edilən yeni nəşrlərlə komplektləşdirilməsi haqqında prezident sərəncamı olduqca böyük tarixi əhəmiyyət kəsb edir.

Məlumdur ki, ölkəmizdə 1993-cü ildə latın qrafikasına keçmək haqqında qanun qəbul edilmişdir. Bu qanuna müvafiq olaraq bütün təhsil sistemində latın qrafikası tətbiq edilməyə başladı. Son on ildə orta ümumtəhsil məktəblərində təhsilin latın qrafikası ilə aparılması və şagirdlərin kiril əlifbasını bilməməsi ölkədə tezliklə birdəfəlik latın qrafikasına keçilməsi, bütün kütləvi informasiya vasitələrinin və kitabların latın qrafikası ilə nəşr edilməsi zərurətini irəli sürmüşdü. Məhz buna görədir ki, ölkə prezidenti Heydər Əliyev dövlət idarələrində, kütləvi informasiya vasitələrində və nəşriyyatlarda məcburi olaraq latın qrafikasına keçmək haqqında fərman verdi. Bu fərmana əsasən ölkə miqyasında latın qrafikasına keçildi.

Tezliklə ölkəmizdə latın qrafikası ilə ədəbiyyatın, dərsliklərin, dərs vəsaitlərinin, elmi ədəbiyyatın azlığı hiss edilməyə başladı. Respublikamızda kitablar 64 il ərzində kiril əlifbası ilə çap edilmişdi və kitabxanalarımızın fondunda kiril əlifbası ilə çap edilmiş 150 milyon nüsxədən artıq ədəbiyyat saxlanılırdı. Bütün dünya ədəbiyyatı, klassiklərimizin, alimlərimizin əsərləri kiril əlifbası ilə çap edilmişdir. Bu böyük mədəni sərvəti gənc nəslin istifadəsinə vermək dövlət əhəmiyyətli vəzifə kimi qarşıya qoyulmuşdur (2, 377).

Belə böyük ideoloji, mənəvi, milli problemin həllində Heydər Əliyev siyasətinin davamçısı Prezident İlham Əliyevin 12 yanvar 2004-cü il tarixində imzaladığı “Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Sərəncam böyük əhəmiyyət

kəsb edir (2, 378).

Bu sərəncamdan sonra nəşr olunan kitablar respublikanın bütün kitabxanalarına, o cümlədən məktəb kitabxanalarına da təmənnəsiz olaraq paylanmışdır. Bu sərəncamla çap olunan kitablar bütün respublika kitabxanalarının o cümlədən də Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının sənəd-informasiya təminatında mühüm yer tutur. Sərəncama əsasən 450 adda kitab hər biri 25 min nüsxə tirajla və ümumilikdə 10 milyon nüsxədən artıq olmaqla çap edilərək ölkə Prezidentinin hədiyyəsi kimi təmənnəsiz olaraq kitabxanalara göndərilmişdir. Məhz bu gün bu kitablar ölkə kitabxanalarının latın qrafikası ilə çap olunmuş kitab fondunun əsas özəyini təşkil edir.

“Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 25.08.2007-ci ildə verdiyi sərəncam gənc nəslin latın qrafikası ilə çap olunmuş bədii və elmi ədəbiyyata olan ehtiyacının ödənilməsi istiqamətində böyük rol oynamışdır.

Prezidentin bu sərəncamı ilə nəşrə başlanılan 150 cildlik “Dünya ədəbiyyatı kitabxanası”, 100 cildlik “Dünya uşaq ədəbiyyatı kitabxanası” seriyasından olan kitablar respublika kitabxana şəbəkəsinin latın qrafikalı ədəbiyyat fondunun tam şəkildə formalaşması ilə nəticələnəcəkdir. Ölkə prezidenti tərəfindən həyata keçirilən bu məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində artıq respublika kitabxanalarının 90-cı illərin əvvəllərində itirdikləri oxucularının yenidən qayıdışı prosesi başlamışdır.

Məhz latın qrafikalı ədəbiyyatın nəşr olunub kitabxanalara paylanmasından sonra Məlumat (Verilənlər) Bazasına daxil olmuş hesabatların və ezamiyyələrin nəticələrinin təhlili göstərmişdir ki, məktəb kitabxanalarının da kitabla təminatı xeyli düzəlmişdir. Məktəb kitabxanalarının kitabla təminatının hal hazırkı vəziyyəti aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Cədvəl 3

Orta ümumtəhsil məktəbləri	Sayı	Fondu
1. Bakı şəhəri üzrə	298	6.307.298
2. Naxçıvan üzrə	167	1.140.857
3. Respublika üzrə	4035	46.402.500

Bildiyimiz kimi təhsil sistemində olan kitabxanaların işinin təşkili, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi sahəsində müəyyən çətinliklər və problemlər mövcuddur. Bu məsələ həmişə Respublika rəhbərliyinin diqqət mərkəzində olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2007-ci il aprelin 20-də verdiyi “Azərbaycanda kitabxanalarının fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında” sərəncamı məhs kitabxana sahəsində mövcud olan geriliyi aradan qaldırmaq və bu sahənin inkişafını təmin etmək məqsədini daşıyırdı.

REPK hər il olduğu kimi son on ildə də metodik fəaliyyətini davam etdirmiş, təhsil sistemi kitabxanalarının işinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə yeni metodik vəsaitlər hazırlamışdır : “Məktəb kitabxanaçısının tədris ili üçün Fəaliyyət Planı” (2001), “Kitabxana işinə dair normativ aktlar” (2002), “Məktəb kitabxanalarının qurulmasının texniki normaları” (2002) və bir sıra tövsiyyə məktubları hazırlayaraq respublika məktəb kitabxanalarına paylamışdır.

Hər bir kitabxana ölkəmizin elmi, mədəni və informasiya funksiyasını səmərəli şəkildə həyata keçirmək üçün mükəmməl sənəd-informasiya fonduna malik olmalıdır. Kitabxananın sənəd-informasiya nə qədər mükəmməl formalaşarsa, oxucuların sorğularını ödəməyə onların bir o qədər geniş imkanları olar. Eyni zamanda kitabxana fondlarının həcminin böyük və məzmununun zəngin olması, digər tərəfdən kitabxananın oxucularının sorğularının müxtəlif olması onun topladığı sərvətin hərtərəfli öyrənilib oxucuların istifadəsinə verilməsini tələb edir. Məhz buna görə də Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxananın fondunun komplektləşdirilməsinə və ondan istifadə edilməsinə çox böyük diqqət yetirilir.

ƏDƏBİYYAT

- 1.“Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu.- B.: Qanun, 2005.- 24 s.
- 2.Xələfov A.A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi. - B.: Azərənşr, 2006. – 312 s.
- 3.Xələfov A.A., Kazımov R., Bədəlov E. Kitabxana işçisinin məlumat kitabı.- B.: Azərənşr, 1986.- 287 s.
- 4.Xələfova S. Kitabxana fondunun formalaşması: ideyası, analiyı və inkişafı.- Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya: elmi-nəzəri, metodiki və təcrübi jurnal.- 2010.- № 1.- s. 14-21.
- 5.Həsənov M.M. Kitabxana fondunun yaranması, formalaşması və idarə edilməsi: Dərs vəsaiti.- B.: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2004.- 143 s.
- 6.Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının 1991-2010-cu il hesabatları.
- 7.Zəngibasarlı M., İsmixanova T. Azərbaycan Respublikası Elmi Pedaqoji Kitabxanası. - B., 1997. – 89 s.

М.ОСМАНЛЫ

КОМПЛЕКТАВАНИЯ ДОКУМЕНТ-ИНФОРМАЦИОННОГО ФОНДА В РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ БИБЛИОТЕКИ В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ

РЕЗЮМЕ

Статья анализирует источники комплектации Республиканской Научной

Педагогической Библиотеки в годы независимости и определяет её эффективность в библиотечной практике. А также указан процесс комплектации и широкий информации библиотечной статистики.

M.R. OSMANLI

**THE ACQUISITION OF DOCUMENT INFORMATION FACILITY OF
REPUBLICAN SCIENTIFIC PEDAGOGICAL LIBRARY
IN THE YEARS OF INDEPENDENCE**

SUMMARY

The article analyzes the sources of Republican Scientific Pedagogical Library of the years independence and determine its effectiveness in library practice. And complete the process indicated general information, library statistics.